ئینتیما بۆ نیشتیمان ئەرکی سەرەکی هاو نیشتمانی بوونمانە

حوسێن ئیسماعیل خان دەلۆ
husin966@yahoo.com

پرۆسەی بە هاولاتیبوون قسەو باسێکی زۆر هەڵدەگرێ و مشتومرێکی زۆر دەخوازێ لە کایە تێفکرین و عەقلانیەکاندا ، بۆ ئەوەی لە چەمکی بە هاولاتیبوونمان بگەین و بەکردەنی هەنگاوی بۆ هاوێژین پێویستە ئەو جوغز و بەربەست و قۆزاخانە بشکێنین کە گۆشەگیرمان دەکات لە ئاست پاراستنی بەرژەوەندیە گشتیەکان و خوێندنەوەیەکی گشتگیر و سەرتاپاگیر و واقعبیانانەمان هەبێت بۆ پەیوەندیە هەمەلایەنیە رۆحیەتیەکانی تاك و کۆ لە کۆمەڵدا ، هاوکات دەسەڵات لە هەوڵ و تەقەلای کوشتنی ئەو ئاوەز و بیرانە بێت کە زاڵبوونی بەرژەوەندی تاك بەسەر بەرژەوەندی کۆمەڵ و دەسەڵات رادەگەینێ وە دەبێت زەمینەی بۆ بڕەخسێنێت و ئەمەش لە هەرەمی دەسەڵاتەوە خۆی گشتگیر و سەراتاپاگیر دەکات بۆ کۆی کۆمەڵگا ، دەسەڵاتە دیمۆکراتیەکان زادەو هەڵقوڵاوی ناو دەروون و هەناوی کۆمەڵگایە و تاکیش یەکەیەکی بنچینەی و بنەڕەتییە لە پێکهاتەی کۆمەڵ و پەیوەندیەکی توند و تۆڵ و تۆکمە و حەیاتیان هەیە ، هیچ دەسەڵاتێك بۆ بابەتی بە هاوولاتی بوونی تاکی سنوری قەڵەمڕەوی خۆی ناتوانێ لە رێگای فشار و گوشارەوە ئامانجەکانی خۆی دەستەبەر بکات و بیهێنێتە دی وە ئەم بابەتگەل و رەوشە دەستەمۆ و فەرزبکات ، بەڵکو بەرپرسیاریەتێکی مەبدئی و ئەخلاقیە و پەیوەستە بە خودی تاکەوە بۆ توانەوەی خۆی لە بۆتەی کۆمەڵدا وە لە روانگەی بەرژەوەندیە گشتیەکانەوە بەرژەوەندی خۆی ببینێت و بە دڵ و بەگیان شورا و قەڵغانی پاراستنی دەستکەوتە میللی و جەماوەری و گشتیەکان بێت ، هاووڵاتی ئەو کەس و تاکەیە کە ئەرك و مافەکانی سەر شانی رادەپەڕێنێ و بە شێوەیەکی پراکتیکی و مەبدئیانە پابەند و مەلکەچ بوونی بۆ یاسا رابگەیەنێ .

تەفر و تونا کردن و شکاندنی ئەو کوت و جوغز و بازنانەی کە هەرەمی دەمارگیری مەزهەبی و ئاینی و ئایدۆلۆژی قوت دەکەنەوە وە هەرەشە لە مرۆڤ سالاری و یاسا سالاری دەکەن یەکێکە لە وەزیفە سەرەکییەکانی بە هاوولاتیبوون ، سەرباری ئەوەش تواندنەوەی تاك لە کۆمەڵدا لە پاشاندا لە کۆمەڵگا و نەتەوەدا وە شەتەك و گرێدانی تاکو کۆی کۆمەڵگە بە مەسەلە چارنوسساز و سراتیژە هاوئامانج و هاومەبەست و هاوبەشەکانەوە بۆ پاراستنی قەوارە سیاسی و نیشتمانی و نەتەوایەتیەکان و فەراهەم کردنی ئازادی و سەروەرەیەکانی خەڵك بۆ بەدەستە جەمعی کردنی لە هەمبەر فەرمان و راژەکانیاندا و ولائی نیشتمانی و نەتەوەیی بخولقێنێ لە نێوان تاکەکاندا .

کورد سەدان ساڵە گیرۆدەی ئەو دەسەلات و رژێمە تۆلیتار وشۆڤێنی و رەگەزپەرستانەیە کە رەوت وشیرازای بە مرۆڤ بوون و بە هەولاتیبوونمان و بە کۆمەڵ بوونمان دەشێوێنێ و بە چەپ و راستدا فڕمان دەکەن و لە هەناوی تاکی کوردیدا گرێ کوێرە لەمەڕ مەیل و ولائی نیشتمانی دروست دەکەن وە تەگەرە و کۆسپ و لەمپەر دەخەنە نێوان تاك و کایە مەعریفی و سیاسیەکانی کۆمەڵ و دەسەڵاتەوە و دەرگای چوونە سەرختی بەرجەستە بوونی سیستەمە دیمۆکراتییەکان بە داخراو و کلۆم دراوی هێشتوەتەوە ، بەو سۆنگەیەوە شەڕێکی ئەزەلی و هەمیشەی لە ناوەوەی تاك بەرامبەر بە دەسەڵات هاتووەتە ئاراوە ، تاکی کوردی لەژێر کاریگەری داپڵۆسین و زەبرو زەنگدا بەردەوام لە دەسەڵات سەڵمیوەتەوە و ترس و بیمێکی گەورە سەرتاپای جەستەی تەنیوەتەوە لە هەمبەر بە هێز بوونی دەسەڵاتدا ، ناهەقی نەبووە چونکە بەهێز بوونی دەوڵەت هەڕەشە و گورشەی زیاتر بووە بۆ جینۆساید و کۆمەڵ کوژی و زەوتکردنی بەها سەرخانی و ژێرخانیەکانی کۆمەڵگا کە تاك ئەندامێکی بنچینەی و جەوهەری کۆمەڵگاکە بووە ، ئەو هزر و بۆچوون و ئایدیایە ئەوەندە زاڵ بووە پانتایەکی زۆری لە ئاوەزی تاکی کۆمەڵگدا بە گەورە و بچوکەوە دابڕ کردووە ، کاردانەوەی لەسەر هەڵسو کەوت و رەفتاری ئەو منداڵانە هەبووە کە لە قۆناغی سەرەتایی بوون بۆ یاخی بوون لە دەسەڵات هەر لە منداڵیەوە سەر پێچی و لاساریان دەکرد و تەختە و ڕەحلە و پەنجەرەیان دەشکاند و لە هزر و زەینی خۆیاندا وایان لەیەك دەدایەوە بەم کارە زەرەر و زیان بە دەسەڵاتی زۆردار و

خۆسەپێن دەگەیەنن ، ئەم تێڕوانین و بۆچوونە نەخش و ڕەنگدانەوەی لە سەرتاپای ژیانی ئەو کەسەدا هەبووە تاکو گەورەش بوون هەمیشە بەگژ دەسەڵاتدا چوونەتەوە ئەگەر لە ناخەوەش بێت ، هاوکات لەبری پەروەردەکردن و فێر کردن و گۆش کردنی وەچە لە دوای وەچە و نەوە لە دوای نەوە بەکەلتورێك کە کۆمەڵگا لە داهاتوودا پشتی پێ ببەستێت و سود و فەڕی لێوەر بگرێت بۆ چارەسەرکردنی دۆزو پرسەکان بەزمانی دیالۆك و دانوستان ، ترساندن و سەرکوتکردنی و دار و فەلاقە ئەلتەرناتیفی ئەو جۆر و شێوازە پەروەردەکردنەوە بوو ، بۆیە بەردەوام وبێ پسانەوە بەگژدەسەڵاتدا چووەتەوە ، ئەمە میتۆدێکە بڕست و پرزەی گەشە و بەرەو پێشڤەچوونی لە تاکی کورد بڕیوە لە بەرامبەر قۆناغبەندی پێشکەوتنی کۆمەڵگادا .

ڕەشکوژی و کۆمەڵ کوژی و بێ سەر وشوێن کردن و مەینەتیەکانی تر وا بەرچاوی تاکی کورد یان تەڵخ و لێخن کردوە کە لە زێد و ماڵ ومەئواو وڵاتی خۆیدا هەست بە نامۆ بوون بکات ، بۆ سەلماندنی بوونی خۆی بەرەنگاری لە ناسنامەی نەتەوایەتی و گوزارشت لە هەست و نەستی خۆی تاقە چەك کە بەکاری هێناوە هانا بردنە بەر شۆڕش و ڕاپەڕین بووە ، بۆیە ئەگەر بابەتیانە و لۆژیکانە لە رەهەند و ماناو مەدلولەکانی شۆڕش و سەرهەڵدانەکان بڕوانین و مەغزاکانی بەجدی بخوێنینەوە تێڕامانێکی قوڵ دەخوازێ بۆ بەدەستەوە دانی شرۆڤەی ڕەهەند و چەمکە فراوان و ئەرکە دیار و بەرچاو و مەزنەکانی ، چونکە ئەو بارەگرانەی کە بەهۆی زەبرو زەنگەوە کەوتبووە سەرشانی تاکی کۆمەڵگای کورد تاکو بیناقاقای نوقمی گێژاوێکی سامناکی کرد بوو هاوزەمان خانە و جینەکانی نەشو نما و پێشکەوتنی کۆمەڵگای لەبەر یەك هەڵوەشاندبووەوە ، بەڵام شۆڕش توانی متمانە بەکەسێتی تاك ببەخشێ و دەرگایەکی فراوان بۆ ڕزگار بوونی لەکۆت و زنجیرەکانی چەوساندنەوە ئاواڵە بکات مامەڵەیەکی بەرەنگاریانە و پەرچدانەوە بکات و ناسنامەی نەتەوەی و نیشتمانی لە فەوتان دەرباز بکات .

بۆ گەیشتنمان بەدوا ویستگە و دوا مەنزڵ پێویستە تاك ئەرکی خۆی بناسێ و کەمتەرخەمی و خەمساردی لەڕاپەڕاندنی ئەرکەکانی نەکات تاکو هاووڵاتیەتی خۆی دەچەسپێنێ بۆ ئەم تێزو بیردۆزە جان جاك رۆسۆ دەڵێت :(نابینە مرۆڤ تاکو نەبینە هاووڵاتی) کەواتە هاووڵاتی بونمان مەرجی سەرەکیە بۆ پاراستنی دەسکەوتەکان و دەستەبەرکردنی ماف و ئازادیەکانی گشت ئەندامانی کۆمەڵگا و تەکانی بەرەو پێش چوونمانە سەبارەت بە مەسەلەی بە هاونیشتمانی بوون .

یەکخستنەوەی ئیرادەکان لەژێر سێبەری دەسەڵاتدا دەسپلینی تاك و کۆ بە بڕیارەکانی یاساوە بناغەی بە دیهێنانی ئاوات و ئامانجەکانی گەلە ، لەم ڕووەوە گەورە هزرمەندی فەرەنسی ئۆگێست کۆنت دەڵێت:(مەرجی بنچینەی بەدیهێنانی ئیستاتیکای کۆمەڵایەتی بریتیە لە پێکەوە گونجاندنی گشتی هەموو لایەنەکان) بەم پێوەدانگە بە هەموومان دەتوانین ئەو کۆمەڵگایەی کەلە بیرو هزرماندا وێنای دەکەین بەشێوەیەکی پراکتیکی لەسەر ئەرزی واقع بەرجەستەی بکەین .

بۆ دەرباز بوونمان لەو قەیران و گێژاو و ئاستەنگانەی کە شوێنەواری خراپ و نێگەتیڤانەی لەسەر دید و ئاوەزی ئێمە دروست کردووە لەمەڕ چوست و چالاکیمان بۆ کارا کردنی بە هاووڵاتیبوونمان هەڕەشەی دەرمانێکی حەتمیە لە خود زۆر گرنگە و بایەخ بە ورد و درشتی پرسەکان بدەین و خوێندنەوەیەکی واقعبینانەمان هەبێت بۆ ئاشکرا کردنی بەرامبەر بە بەرپرسیاریەتی مێژوومان بەرامبەر بە یاسا و نیشتیمان و نەتەوە ، لەدوای راپەڕینەوە وەرچەرخانێکی گەورە بۆ پراکتیزە کردنی دیموکراتیەت رەخساوە وە رەوشێکی نوێ تاکی کوردی خستوەتە ژێر پرسیارەوە کە ئەم دەسەڵاتە خۆماڵیە لە یەك بە یەکی کورد دەخوازێ دڵسۆزی و پشتیوانی خۆی چەند پات بکاتەوە و دەستکەوتە گشتیەکان بەوە بزانی بەشە پشکی خۆی تێدایە و گرانتی پاراستنی مافەکانی بێت ، هەر لەو سوسەوە دەسەڵات سەروەریەکانی خۆی دەپارێزێت و بەرپەرچی هەموو هەڕەشەیەکی لاوەکی و دەرەکی دەداتەوە و نایەڵێت کوردستانت ببێتە پەیگە و بنکەی نامۆ بە جەستەی کۆمەڵگای کوردەواری ئەمەش بە هاریکاری و هاودەنگ و هاوڕایی نێوان تاك و دەسەڵات بەبەرهەم دێت .